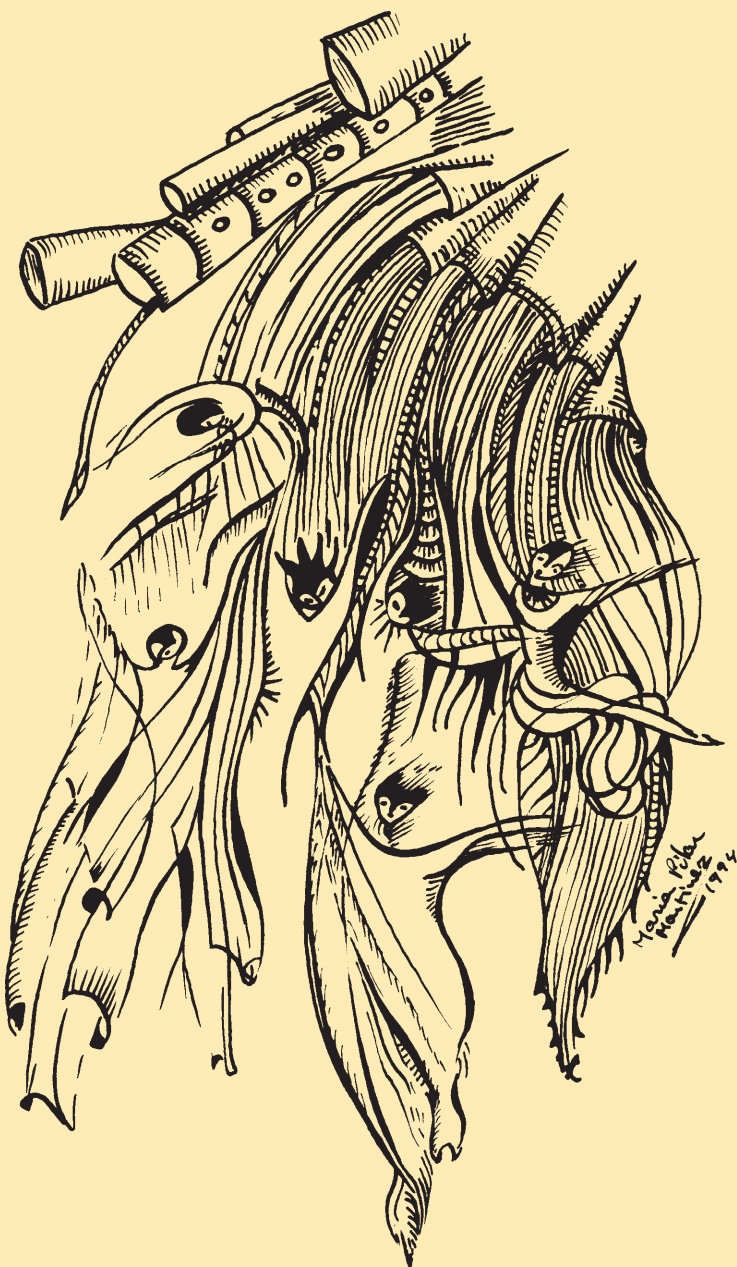

REEMBRES

Plecs d'història i cultura

Número 7

Vilanova i la Geltrú

Abril 1995

A la coberta, detall de *la dansa*, fragment d'un dibuix al·legòric a la música, de:

Maria Pilar Martínez i Herrero

Vilanova i la Geltrú, 1954

Des de fa anys, Maria Pilar intenta equilibrar la seva professió en l'àmbit sanitari i la vida privada amb la seva ininterrompuda afecció al dibuix i a la pintura.

En els últims anys ha exposat a Sitges, Sant Pere de Ribes i Vilanova i la Geltrú, i ha col·laborat amb il·lustracions en diverses publicacions de caire cultural i social.

La crítica d'art, entre altres coses, ha dit que:

"... en la seva obra no hi cap intenció de copsar ni d'interpretar la realitat que l'envolta, sinó d'endinsar-se en el món dels somnis, de la inconsciència. Ofereix a través de la tinta i la ploma i del detallisme acurat del traç en el seu dibuix la complexitat d'un món interior de fantasia en la més pura ideològica del surrealisme de principis de segle.

Defuig la realitat per a enfrontar-se a tot un món oníric, mitològic, antic.

Els seus dibuixos revelen igualment el desig sincer d'expressar el seu propi i íntim jo, i a través de tot un ideari de símbols la seva obra apareix plena de missatges, expressiva i voluntariosa, i potser per això els seus dibuixos tenen tanta força d'expressió comunicativa".

REEMBRES

Plecs d'història i cultura

Vilanova i la Geltrú

Número 7
Abril 1995

EDITORIAL

Reembres, des del primer número, aparegut l'abril de 1993, s'ha vingut declarant, i ho continua fent, com una publicació periòdica, però sense periodicitat estricta. Reembres havia d'aparèixer només quan i sempre que pogués oferir material d'interès.

Aquest és ja el número 7 de Reembres, i el "quan i sempre" ha esdevingut, molt per propòsit, però també per venir donat, estrictament quadrimestral.

En un quadrimestre succeeixen masses coses *culturals* per a una publicació com Reembres. En el darrer hi hagut massa de tot. Des d'una desqualificació pública gratuïta a un tercer absent feta per un graciós despenjat doblement inoportú (3 de febrer), fins a una estona a la fresca d'una nit encara d'hivern (11 de març) preàmbul d'un embús per sentir un concert.

Però, a banda d'inauguracions d'admirables infraestructures culturals municipals que caldrà en el futur fer profitoses, la notícia més remarcable dels darrers quatre mesos ha estat, a parer de Reembres, la mort, el 14 de gener de 1995, de l'artista Armand Cardona i Torrandell.

Amb el precedent d'un número monogràfic de Reembres (6, desembre 1994) dedicat a Pau Roig Estradé amb motiu de la seva mort el passat mes d'octubre, semblava conseqüent dedicar també un monogràfic a l'Armand Cardona i Torrandell. Vist des de fora, semblava tan conseqüent que ja hi hagué qui, donant per fet que els editors de Reembres projectaven el monogràfic, mirà d'embranchar la publicació en un ambiciós projecte que Reembres, entesa com a publicació periòdica quadrimestral gratuïta d'unes 36 planes, no podia assumir. Reembres no és tan temerària.

Per això, per les conseqüències d'això, per complexitat, per estalviar malentesos i també per deixar vies lliures, Reembres no fa del número 7 un monogràfic Cardona i Torrandell.

Reembres, però, no renuncia a que es parli a temps, mínimament, d'en Cardona, un home i un artista que per dimensió escapa molt al pur vilanovisme, però que incideix fortament en el vilanovisme pur. Per això més de mitja publicació parla d'aquest gran pintor vilanoví. Parla a través de plomes vilanovines, obertament demanades, que des de diversos angles, des Vilanova, apropen Cardona als vilanovins i ajusten la seva dimensió humana i artística.

Els editors

Sumari

- Pàg. 3 *Joan González. L'aportació d'un cirurgià de Vilanova i la Geltrú a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.*
Per **Pere Vallribera i Puig.**
- Pàg. 7 *En memòria.*
Per **Jaume Bertran i Carbonell.**
- Pàg. 11 *Armand Cardona Torrandell: un combat de tants anys enrera.*
Per **Joan Callejón Cabrera.**
- Pàg. 17 *L'empremta d'Armand Cardona Torrandell.*
Per **Francesc X. Puig Rovira.**
- Pàg. 25 *Han passat 10 anys...*
Per **Bonaventura Orriols.**
- Pàg. 27 *Els mata-segells especials de Vilanova i la Geltrú. Aproximació a un catàleg.*
Per **Josep Ferrer Serra.**
- Pàg. 35 *Incendis forestals: ciutadans imprudents o bandes incendiàries.*
Per **Víctor Mata Ventura.**

Reembres, núm. 7. Any 1995.

Edició i redacció: **Josep Ferrer Serra,**
M. Ll. Orriols Vidal,
Ferran Sanz Lou i
Xavier Sorní Esteva

Apartat de Correus 331
08800-Vilanova i la Geltrú

Dipòsit Legal: **B - 24.959-93**
ISSN: **1133-6412**

JOAN GONZÁLEZ. L'APORTACIÓ D'UN CIRURGIÀ DE VILANOVA I LA GELTRÚ A LA REIAL ACADÈMIA DE MEDICINA DE BARCELONA

Pere Vallribera i Puig

Resum:

Edició d'un treball mèdic d'un Cirurgià de Vilanova i la Geltrú presentat a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona el 1848.

Mots Clau:

Joan González, Vilanova i la Geltrú, Cirurgia, Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona, Abscés toràcic, Intervenció quirúrgica.

En altres números de **Reembres** hem comentat els treballs de dos metges de Vilanova i la Geltrú, enviats a l'Acadèmia de Medicina de Barcelona en resposta a la crida d'aquesta Institució¹. La Reial Acadèmia instava als metges de tot Catalunya en els seus treballs, però admetia també les obres dels cirurgians, inclús abans de que fossin unificats els estudis de totes dues facultats, sempre que tinguessin un interès i un valor clínic suficient i fossin escrites “*a satisfacción de la Academia*”. I així, comentarem ara una comunicació d'un cirurgià de Vilanova i la Geltrú, enviada a l'Acadèmia amb el títol *Sucinta historia de un extraordinario Absceso*, obra de gran interès i que fa palesa la bona preparació quirúrgica del seu autor².

No tenim, però, constància de qui fou Joan GONZÁLEZ, ja que no hem trobat cap més documentació seva. Quan escriu la comunicació, el 1848, sí que sabem que a Vilanova i la Geltrú hi vivia i hi treballava el doctor Joan GONZÁLEZ I PUJOL, metge-cirurgià ben conegut, un dels membres més actius del grup de Frenologia de Vilanova, autor de l'obra *El feliz porvenir o el guarda de la vida*, impresa a Vilanova el 1848, i col·laborador assidu de la “*Revista Frenológica*”³.

El cirurgià Joan GONZÁLEZ, en canvi, no devia haver estudiat per obtenir el títol de llicenciat en Medicina, i en el seu treball fa una distinció clara entre els “*facultativos*” que havien visitat al malalt, i el “*cirujano*” que l'havia tractat anteriorment. A més a més, la seva comunicació porta la signatura ben definitiva de “**Juan González, Cirujano**”.

Recordem que els estudis de Cirurgia al nou *Real Colegio de Cirugía de Barcelona* s'iniciaren el 1760, però la unió dels estudis mèdics i quirúrgics no vindrà fins més tard i en diverses fases: el 1821 es crea l'*Escuela Especial del Arte de curar*, que reuneix els estudis de Cirurgia, Medicina i Farmàcia; això, però, no durarà més de dos anys. El 1823 es fan uns nous plans d'estudis i no serà fins el 1827 quan s'obtenen uns cursos comuns, és a dir, una sola carrera gràcies a la qual els estudiants surten amb el títol de “*Médico-Cirujano*” després dels estudis seguits al *Real Colegio de Medicina y Cirugía*. Finalment, ben aviat, el 1837, s'inicia el trasllat dels estudis de Cervera a Barcelona, cosa que s'acaba oficialment el 1843 amb la creació de la *Facultad de Ciencias Médicas*⁴.

Quan el cirurgià Joan GONZÁLEZ escriu a Vilanova i la Geltrú la seva comunicació, encara existien, doncs, els Cirurgians que havien estudiat al *Real Colegio de Cirugía*, que donava els títols de Cirurgians Llatins de 9, 7, 5 i 3 exàmens, o de Cirurgians Romancistes. En acabar els estudis els cirurgians llatins s'havien de sotmetre a aquests 9 exàmens, que comprenien totes les assignatures estudiades. Amb 3 exàmens aprovats ja podien accedir al títol de llicenciat i amb 9, al de doctor. Segons els exàmens efectuats podien exercir en capitals o en pobles, segons la seva població⁵.

Això vol dir que encara que sis anys abans ja s'havia produït la unificació en els estudis, durant aquesta època treballaven encara en les nostres ciutats i viles els antics cirurgians llatins -i els més modestos romancistes- juntament amb els nous Metges-cirurgians acabats de sortir de la Facultat.

La comunicació de Joan GONZÁLEZ -cirurgià, doncs, i no metge- és important. Es tracta de l'estudi d'un malalt portador, durant llarg temps, d'un abscess que requeri un tractament quirúrgic prolongat, amb quatre desbridaments successius. Certament és difícil, amb els coneixements actuals, d'imaginar que el malalt suportés durant més de cinc anys un abscess que en créixer, ocupés tot l'hemitòrax dret i produís una supuració molt abundant amb gangrena de teixits i osteïtis costals. Quan Joan GONZÁLEZ es fa càrrec del malalt era evident la necessitat d'un desbridament urgent, que el nostre cirurgià portà a terme amb èxit.

L' autor demostra tenir una pràctica quirúrgica ben correcta i uns coneixements anatòmics que tradueixen una maduresa en la seva professió. Per altra part les seves descripcions són ben completes i demostratives del que diem. Creiem per totes aquestes raons molt interessant l'edició d'aquesta comunicació, ben inusual en el seu temps.

Notes

¹ Veg. REEMBRES, Número 4, abril 1994, pàgs. 3-7; i REEMBRES, Número 5, agost 1994, pàgs. 7-18.

² Arxiu de la Reial Acadèmia de Medicina de Catalunya, **Memòries manuscrites**, Vol. XI, Núm. 9.

³ CALBET I CAMARASA, Josep M.; CORBELLÀ I CORBELLÀ, Jacint. **Diccionari biogràfic de Metges Catalans**, Fundació Salvador Vives Casajuana-Seminari Pere Mata, Barcelona 1982, Segon volum, pàg. 59.

⁴ USANDIZAGA SORALUCE, Manuel. **Historia del Real Colegio de Cirugía de Barcelona (1760-1843)**, Ayuntamiento de Barcelona, Instituto Municipal de Historia de la Ciudad, Barcelona 1964, pàg. 128: "En 1842 tiene lugar el traslado definitivo de la Universidad de Cervera a Barcelona, y en 1843 se crea la **Facultad de Ciencias Médicas**, en la que se refunde el Colegio de Cirugía, que da por terminada su misión, de la cual puede sentirse bien orgulloso".

⁵ USANDIZAGA, Ob. cit. pàg. 66.

Transcripció

Juan GONZALEZ

Sucinta historia de un extraordinario Abceso

A las 8 de la noche del 22 enero, fuí llamado para visitar al Sr. Dn. Juan Rosich, de edad 56 años, temperamento sanguíneo, al que hallé con una hinchazón terrible, de color muy candente y de resistencia tal, que á primera vista se sospechara ser un tumor canceroso; fuí no obstante convencido, por los síntomas y franca declaración del enfermo, de que padecía un Abceso purulento de caracter gangrenoso. Examinado con atención, observé que ocupaba todo el lado derecho del pecho: desde el esternón hasta al sobaco, al tercio medio vertebral de la última costilla verdadera, por entre los intersticios de los músculos grande y pequeño pectoral, intercostales externos é internos: en estado de estupor el paciente, pulso profundo y calenturiento, lengua muy seca y encendida. Después de varias preguntas dirigidas al sufriente y amable Familia, satisfízome dicho Sr. con lo siguiente: "Hará unos cinco años y medio, recibí en el pecho una gran sacudida, que se me trató con un parche confortativo: he padecido varios ataques é incomodidades, que creyeron ser un Reuma mis Facultativos. Ultimamente he tenido que hacer cama unos quince días y cuando se me pensaba libre de la enfermedad, se apodera de mi un síncope al estar fuera de casa: otro más fuerte desmayo pone en gran alarma á todos mis parientes. Vuelven otra vez los Sres. Facultativos, y á los pocos días me aparece como una Erisipela tomando por momentos mucho incremento, hasta al presente que acaba de ver Vd". Pregunté por el Sr. Cirujano que visitaba al paciente y respondióseme á una voz, "que podía obrar sin escrúpulo alguno, porque había un día que estaba despedido". ¿Qué duda podía tener I.S. con tal investigación, sobre la existencia positiva de un gran foco purulento? Preparo al paciente para la operación y muy contento se entrega á mi voluntad. Contentéme por de pronto, en aplicar á la parte una gran cataplasma emoliente para tener más éxito con la luz natural. A las 9 de la siguiente mañana, hora en que penetraban en el aposento los rayos solares, colocando el enfermo en posición cómoda, armado con bisturí de hoja larga y estrecha, hice la disección de los tegumentos y porciones musculares, hasta los intercostales internos: con mano pronta y segura le puse de abajo hacia arriba, hasta penetrar al foco purulento que alcancé luego de atravesado el músculo gran pectoral. El resultado de la operación fué cuatro libras de pus muy espeso y negruzco, con algunos trozos de gangrena. Al ver á los pocos días, que á pesar de las grandes evacuaciones seguía el sufriente con muy lenta mejora, traté de hacer una 2ª operación, para evitar á toda prisa la introducción de este mortífero enemigo en la cavidad del pecho; pues solo faltaba atravesar un endeble tabique y tan delgado, que á duras penas se resistía la capa interna de los músculos intercostales mencionados.

A las 9 de la mañana, 29 del mismo mes, colocado el enfermo en posición favorable, con bisturí corvo, corté los tegumentos y porción del gran pectoral hasta penetrar al gran seno que dilaté cuanto me fué posible. Con esta operación, algunas inyecciones antigangrenosas y detersivas pude arrebatar la gangrena y caries de dos costillas. Sale el doliente del horroroso estado de estupor é insensibilidad, empieza á respirar el aire de la vida: se desengorgitan las partes más

endurecidas, el pulso se hace regular, la lengua, tan seca y encendida, rebaja notablemente. Todavía quedan pedazos gangrenosos entre los músculos gran pectoral é intercostales, en donde no penetrára instrumento alguno sin esponer al enfermo; heché mano de la geringa, y bastaron algunas inyecciones detersivas para desprenderlos y atraerlos á mi alcance. Como es consecuente, después de estos trabajos y operaciones, el pulso volvióse frecuente, seca y encendida la lengua con tos bastante incómoda; no obstante de observar que era más habitual que sintomática, hice suspender el ligerísimo caldo que á cada tres horas concediera al enfermo, a fin de que no cayese en un súbito aplastamiento (**pues constaban ya de treinta libras las evacuaciones de pus y trozos gangrenados**). Las fuertes aplicaciones de cataplasmas emolientes y calmantes, facilitaron en gran manera la evacuación y luego se observó una admirable mejora.

Libre el sufriente de la terrible gangrena, empieza á desarrollarse en copiosos y benéficos sudores, y todo, todo promete una lisongera curación. Sigue el enfermo sin novedad notable desde el 30 enero hasta al 13 febrero, en cuya noche le aparece una mancha muy lívida de dos pulgadas de circunferencia, sobre la costilla ligeramente cariada, que destruí con una 3ª operación (**el resultado fué muy feliz pues salió dicha caries y una gran cantidad de pus oculto entre los músculos intercostales internos y su aponeurosis interna, debajo de las primeras costillas falsas, desde su articulación con el esternón, hasta al tercio vertebral**). Otra mancha también alarmante se presenta al siguiente dia, que con ayuda del bisturí, puse término á tanta amenaza. En efecto: por medio de cuatro operaciones á cual más arriesgadas, un buen sedal, los tópicos, ya emolientes y calmantes, ya antigangrenosos y resolutivos y el vendage compresivo, he logrado conducir al paciente, después de cuarenta dias de contínuos desvelos y fatigas, á una brillante curación.

Reflexión

De gran importancia es para todo Facultativo al encargarse de un enfermo, el hacer un detenido ecsamen local y general, y exigir una exacta historia de cuanto haya acontecido: así, solo así puede darse con la causa de las dolencias; descuidando empero este requisito, se marcha siempre á oscuras y el desgraciado corre sin pensarlo á una prematura muerte, si una mano diligente y feliz no detiene los rápidos progresos de la enfermedad. Cinco años y medio hacía, que había sido magullado el pecho por una terrible sacudida; á juzgar por la cantidad y calidad de pus extraído, por el estrago y enormes senos que en él se habían fraguado, como por la gangrena y caries de las dos costillas, prueba irrecusable de que el Abceso contaba ya más de cuatro años; luego, todos los trastornos, enfermedades y anomalías que desde entonces padeciera, eran sostenidos por la espresada causa. La cantidad de pus extraído, consta de 50 á 52 libras, en gran parte negruzco, muy espeso y viscoso.

Mi ánimo ha sido al espresar con brevedad la inacabable historia del referido Abceso, tener el honor de presentarla á la M.I.S. Académica y saludar afectuosamente tan digna Corporación.

Villanueva y Geltrú 8 Marzo 1848

Juan González, Cirujano

EN MEMÒRIA

Jaume Bertran i Carbonell

Quan em va trucar el seu germà Xavier per dir-me, Jaume, l'Armand ha mort aquesta nit, em va costar reaccionar. Tot i que la notícia era esperada de feia dies, em va causar una sensació estranya, de rebuig a una situació no volguda i que em costava d'assumir. En un to quasi bé de balbeig, i amb més pena que glòria, vaig tot just encertar a preguntar, Xavier vols que faci alguna cosa? Quan és l'enterrament?

Ara, passats uns mesos, em trobo en una situació semblant a la del dia de la mort, em costa parlar-ne. De fet em fa por que la meva passió d'amic desvirtui la seva memòria i empobreixi, per incapacitat d'expressar-me, la seva real dimensió com a home i com a artista.

Hom suposa que si es parla de l'Armand Cardona i Torrandell, es parlarà fonamentalment de pintura i de fins quin punt és important l'obra en la pintura contemporània catalana. És evident que no es pot parlar de l'Armand sense parlar de pintura, en tot cas, però, no és ni l'únic ni el primordial dels objectius d'aquest escrit. Per a això ha hi plomes més expertes que ho poden fer amb més coneixements, sort i encert. En tot cas les meves referències sobre el tema seran de passada, i més per situar l'Armand en el context en què es mogué que per analitzar la qualitat indubtable de la seva aportació artística. El que realment m'importa destacar de l'Armand és precisament ell i el que ha significat per a mi la seva amistat.

El meu primer contacte amb l'Armand, es deu segurament a raons de veïnatge. Tots dos vivíem al Passeig del Carme, i tot i que ell era uns anys més gran que jo, el fet que el seu germà Xavier i jo fóssim companys de jocs, em portava sovint a freqüentar el pis que vivia. En aquell temps l'Armand m'inspirava més aviat respecte. Se'l trobava sempre llegint o dibuixant, i quan els nostres jocs atabalats el destorbaven, cosa que passava sovint, ens foragitava amb uns quants crits. D'aquí el meu respecte temorenc que acabaria convertint-se en una profunda admiració i estimació.

No és però aquesta la causa de la fluida relació que al llarg dels anys hem mantingut i que ha significat amb tota certesa una amistat profunda, amb totes les connotacions que comporta el concepte de la paraula amistat. Fins on arriba el meu record, aquesta fluïdesa que significà el compartir moltes coses, començà a forjar-se a partir dels primers anys cinquanta i arrel de l'amistat que l'Armand tenia amb el meu pare. Les llargues converses parlant de quasi tot, bé al redós de la fornal del taller, bé al voltant de la taula del menjador de casa (i en les que jo, adolescent inquiet i tafaner, procurava enquistar-me), suposaren una escola, que marcaren empremtes que han conduït en bona mesura la meua trajectòria per la vida.

Deixeu-me dir que l'Armand, apart d'una forta personalitat, ha estat una de les persones més intel·ligents que he conegut, si no la que més. I que aquesta intel·ligència anava acompanyada d'una quantitat de coneixements vastíssims (fruit, que ningú s'enganyi, d'un treball i tenacitat gens menyspreables), que era capaç de

transmetre a qui l'escoltava amb una gran facilitat. Amb ell es podia parlar de pintura, i tant!, però també de poesia, de novel·la, de filosofia, d'assaig, de cinema, de teatre, de política, de ..., en fi, de tot allò que interessa a la condició humana. I en tots els camps els seus criteris calia tenir-los en compte, fins i tot, o sobretot, quan es dissentia, ja que, sens dubte, enriquien els coneixements que ja es tenien. El seu era un estil directe, planer i didàctic. Fill de mestres, ell mateix havia exercit com a tal (a més de molts altres oficis, però, com ell diria, això és demografia), posseïa una capacitat de comunicar que li permetia, fos quin fos el nivell d'instrucció dels seus interlocutors, fer-se perfectament entenedor.

Al meu entendre d'amic apassionat, no pretenc pas ser objectiu ni asèptic, la seva intel·ligència era superada per la seva sensibilitat. Sota unes formes a vegades brusques i directes i fins i tot un pèl agressives, s'amagava una capacitat d'estimar i emocionar-se molt per sobre del comú de la gent, que el feia entranyablement irresistible pels que vàrem tenir la sort de conèixer-lo a fons.

Tinc molt viu el record de les llargues sobretaules, en les que l'amic Armand, llegia i em descobria, mentre s'escolaven les hores amarades de cafè, conyac i companyia, tota una gernació de poetes maleïts que no gaudien més que d'una breu referència en els llibres de text. O discutíem sobre conceptes de la teoria de l'art que semblaven un pèl complicades, però que la seva claredat explicativa feia entenedores

a tothom. O expliqués apassionadament i marqués les diferències entre el racionalisme cartesià i el materialisme dialèctic d'Hegel. O sobre la praxis i la teoria marxista. Res era vedat en la conversa i menys que res la situació política del moment i la necessitat del compromís.

Compromís que ell prengué des de sempre de la manera que el pot prendre un intel·lectual, a través de la seva obra i de la denuncia que des d'ella es fa de les injustícies i mancances de la societat en què viu. I tot i que volgué refermar el seu compromís afiliant-se com a militant actiu en el P.S.U.C, no és sinó en la seva obra, on queda veritablement reflectida la seva militància real.

La vocació el portà a decantar-se per la pintura. Estic segur, però, que hagués pogut assolir èxits semblants en molts altres camps, cinema, teatre, literatura... De fet la seva capacitat descriptiva era tal que podia relatar qualsevulla cosa o fet i fer-te'l viure amb més intensitat que si l'estiguessis veient. De fet, m'atreveixo a afirmar que cada relat era una creació.

La seva primera exposició tingué lloc a les Galeries Laietanes, dirigides per en Xifré Morros, a l'any 1957, compartia galeria, que no sala, amb el pintor A. Mier i el llavors jove gravador, J. Barberà. M'importa destacar-ho perquè crec que aquesta data marca una fita important en el posterior desenvolupament de l'Armand com a pintor. La presentació del catàleg feta pel crític Sebastià Gasch i la bona acollida de la crítica barcelonina serviren per recompensar la il·lusió d'una obra feta amb honestat i sacrificis personals i familiars al llarg de molts anys. Cal reconèixer la importància de l'alè i ànim que rebé en especial de la seva mare, la Sra. Teresa, o d'amics com el meu pare que en tot moment l'animaren i ajudaren a seguir endavant tot i que, com en el cas de la Sra. Teresa, ni les coses ni els temps fossin gens fàcils.

L'Armand se sentia maltractat per la vida i, sobretot, per una part dels seus conciutadans; de fet fou així. La societat ben pensant vilanovina no acabà d'acceptar-lo, ni amb tota seguretat d'entendre'l. No entrà mai a comptar com un valor entre els membres dels cenacles que es consideraven dipositaris de les essències de la cultura local. El cert és que el seu mesquí provincialisme no els deixava veure més enllà del nas. Per ells l'essència pictòrica se sublimava en l'impressionisme més decadent. Cal però ser justos i reconèixer que mentre els uns feien escarafalls de la seva obra, altres, com Ricart, respectaven el que feia i l'animaven a treballar. Potser no és aquest ni el moment ni el lloc per entrar en l'anàlisi de les causes que motivaren aquesta actitud. Jo crec tenir-ne algunes intuïcions. Ell les patí. Vull creure que temps a venir algú posarà negre sobre blanc allò que restitueixi a cadascú, el seu veritable valor.

Arrel de la seva mort, he escoltat i he llegit alguna que altra afirmació de l'actitud de l'Armand davant la vida i el seu comportament social. No hi vull entrar, no és aquest el moment, en acceptacions o desqualificacions de les coses que s'han dit, temps hi haurà per fer-ho. Qui les hagi dit deu creure tenir motius; allà ells. I com algú diria, que cada pi aguantí la seva branca.

Vull, però, fer una afirmació. Jo que m'honoro d'haver estat un dels seus amics més íntims i una de les persones que més ha parlat amb ell de la vida i de la

mort, m'atreveixo a dir que l'Armand era fonamentalment un home enamorat de la vida, un ser sensual en el sentit més noble de la paraula. Potser això explica la seva necessitat de palpar i tocar objectes i persones com si d'una ànsia de possessió física es tractés, perquè d'aquest tocar i palpar esdevenia l'intercanvi que el feia sentir viu.

Segurament que hi haurà qui pensi que l'Armand no tenia res a veure amb la persona que s'insinua en aquest escrit. No ho sé. En tot cas puc dir-vos que aquesta és una aproximació, tan subjectiva com vulgueu, però, en tot cas, la meva, del què pensa un amic sobre l'altre. I us juro que el què m'agradaria és poder tornar a que, després d'unes quantes hores de conversa, quan l'Armand s'aixequés per anar-se'n, em digués una vegada més: No te'n vagis home, què faràs aquí!

Això ja no és possible, però encara puc dir-li gràcies per haver volgut ser el meu amic.

Vilanova i la Geltrú, abril del 1995

ARMAND CARDONA TORRANDELL: UN COMBAT DE TANTS ANYS ENRERA

Joan Callejón Cabrera

No sé si podria resultar molt, poc o gens honest per a la sensibilitat atribolada d'algú que, prenent com a excusa l'Armand Cardona Torrandell, hom pugui fer un esbós de crònica o de memòries vilatanes -amb continguts culturals i especialment religiosos- de la Vilanova dels anys cinquanta; i, a la inversa, amb el pretext d'aquesta realitat de referència hom pugui parlar dels neguits i desassossecos incessants de l'Armand tot lligant-los amb els protagonistes i comparses de l'esmentat i peculiar moment vilanoví.

Caldria, d'entrada, donar una pinzellada globalitzadora de l'atmosfera ideològica de la famosa dècada dels cinquanta -rovell de l'ou de l'aclaparadora postguerra- a la nostra vila i a tot el Principat. Caldria buscar i trobar, per tant, uns mots, decididament definidors i comprensibles, que revelessin l'entrellat d'aquell *temps* fosc, que la nostra vila -vulguis no vulguis- va haver de consumir. No fóra excessiu d'arriscar la següent síntesi: una generalitzada i matussera voluntat -per part dels vencedors de la incivil contesa- de portar a terme un lent i progressiu buidatge de tot allò que intrínsecament constituïa la realitat *cultural* -en un sentit humanament ampli- d'una societat vençuda i trepitjada. Atacs sistematitzats contra una llengua i contra tota mena de referents universals ben específics, que haurien de generar la despersonalització de cada un dels membres de la tribu i de la mateixa tribu anorreada. A més: el malson d'unes banderes omnipresents d'esgrogueïda arrogància, les grans paraules sense coherència de signes, la imposició d'una única i barroera veu allargassada i *standard*, un inacabable silenci amb esgarrifosa coral de tòpics i d'inqüestionables adhesions, una voluntat intolerable de trencar els vincles i els moments de la història específica d'una comunitat ben definida.

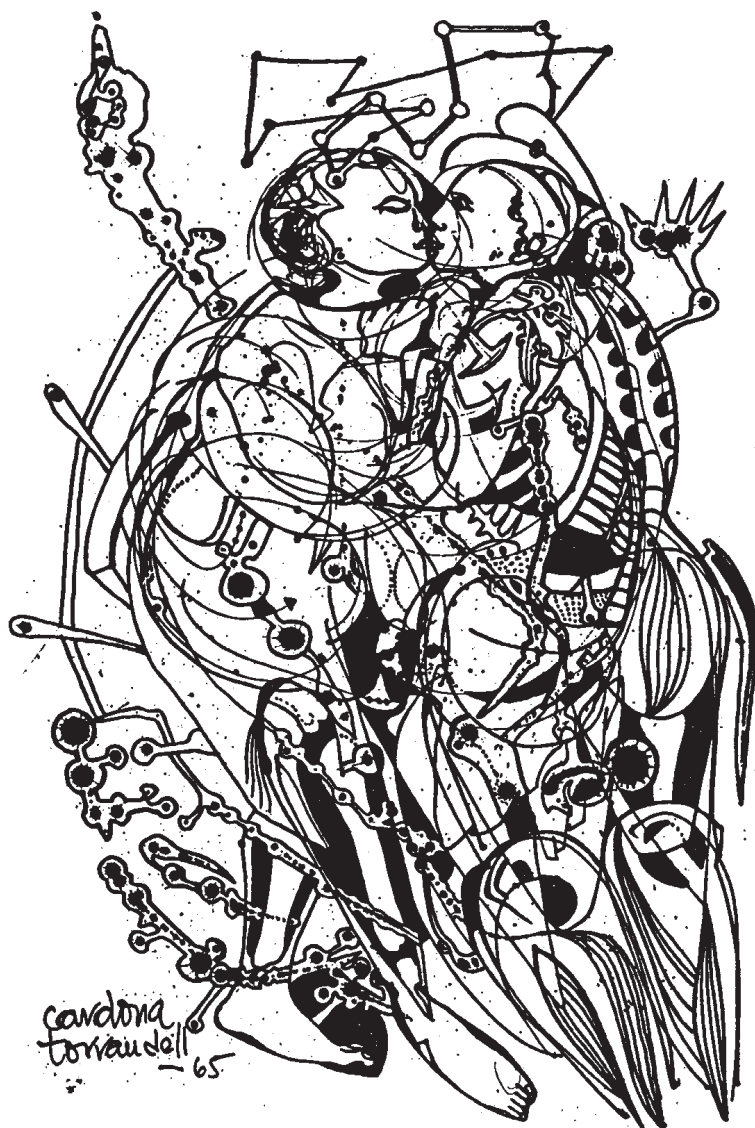
Tot això i més encara. Podia haver-hi un camí de solució davant d'un caos semblant? Per a contrarestar la situació, per a intentar d'adreçar-la, per a fer menys abrupte l'esdevenidor immediat hi havia tan sols aleshores, oficiosament parlant, una força *fàctica* imprevista: unes determinades esglésies locals del nostre país. Cal precisar: uns determinats clergues de determinades parròquies urbanes que, majoritàriament, exercien en aquell moment el minso ofici de *vicari*.

A Vilanova i la Geltrú, als inicis dels cinquanta, tenien assignada aquesta categoria del primer escalafó eclesiàstic dos homes singulars: Casimir Martí, a la parròquia de baixamar; Ricard Pedrals, a la parròquia arxiprestal de sant Antoni. De cap de les maneres aquests dos joves mossens -i molts dels posteriors, tampoc- no es quedaren tancats al despatx capellanesc, pentinant el gat o els gats de les diverses dependències. Ben a l'inrevés, es buscaren feina al carrer. Dialogaren, primer, amb persones preocupades per la realitat i difusió d'un missatge, seriós i transcendent,

que possibilités el trencament de la confusió regnant. Després intensificaren un diàleg, lliure i generós, en el qual tothom tingués el seu espai i la possibilitat de dir-hi la seva.

Aconseguit un considerable grup de persones, majoritàriament joves, amb un cúmul d'inquietuds culturals comunes, organitzaren els dimecres de cada Setmana una tribuna oberta al *Catòlic*. Per la categoria de la veu dels conferencians i pel contingut i diversitat de temes tractats, bé podria qualificar-se aquesta tribuna com una autèntica universitat desplaçada setmanalment des del centre diligent de Barcelona fins a la capital inquieta del Garraf.

Organitzaren, a la vegada, la celebració anual d'unes *Setmanes de la Joventut*, que trencaren l'endormiscament de moltes consciències, i finalment -abans de la

finestra oberta del Vaticà II- sembraren la llavor d'algunes realitats posteriors: el *Butlletí d'Antics Alumnes i Amics de l'Escola Pia*, i el *Cine Club Vértice*, per exemple.

Considero que la paraula clau de l'actuació desvetlladora, primer, del Casimir Martí i del Ricard Pedrals, i, després, de mossèn Josep Dalmau i d'altres, a Vilanova, durant la dècada dels cinquanta, podria ser la paraula cultura, que en un sentit absolut hauria de recórrer tots els camins de la vida de la persona humana: des de l'acceptació o no acceptació d'un misteri i d'una transcendència fins a la lluita compromesa per a la recuperació d'un poble.

Considero que l'actuació dels esmentats eclesiàstics locals no fou amb la intenció de forjar futurs líders de partits polítics amb vista a l'ansiejada democràcia. Tenien clares les opcions personals dels individus i les varen respectar sempre. Sí que sabien que, fruit de l'esmentada actuació podrien sortir vocacions per a tots els gustos, sempre desitjant però que es produïssin amb un sentit més o menys palès de compromís i de servei envers la societat.

Precisament en el llibre recent (desembre 94) de Joan Gomis, *Memòries cíviqes (1950-1975)*, a l'apartat *relacions i viatges*, l'autor fa referència expressa de Vilanova i La Geltrú, on *jo hi havia anat -diu- algunes vegades per donar alguna conferència sobre algun tema de política internacional, i vés a saber si això es podia traduir en algun paper l'ADP (= associació democràtica popular de Catalunya) com a contacte obrer*. Cita seguidament el vilanoví Rafel Pujol -partícip important del moviment eclesial d'aquests anys que ens ocupen-, i mossèn Dalmau, antic vicari vilanoví.

Diria que, en definitiva, els primers eclesiàstics esmentats i els que seguiren la tasca iniciada, intentaren posar un llevat o un ferment de revulsiu superior dins d'un sector de la nostra societat vilatana. Què pretenien? Crear, potser un espai de consciència responsable -en tots els àmbits de la plural convivència- dins el cor d'uns joves ofegats pels vapors entumidors d'una llarga dictadura. Predicar, segurament, la bona notícia de la llibertat, de l'amor real, de la comprensió, del respecte mutu, de la solidaritat. Obrir, tal volta, una clariana de llum dins la foscor del moment. Abordar pràcticament els problemes cantelluts de la vida individual, tot introduint l'inexplicable "principi esperança" (Ernst Bloch, per què no?) i procurant, de totes les maneres, que la persona no es convertís en un element de casuística clàssica, sinó en una realitat de confiança transcendent.

Què hi pinta -hom podria ara preguntar- l'Armand Cardona Torrandell dins d'aquest quadre de colors plenament utòpics i d'inabastables dimensions? Significa *tout court* una realitat de presència permanent i indiscutible, que de cap manera estava renyida -dit d'una forma aparentment contradictòria- amb les seves pregones elucubracions cordials i amb els batecs essencials de la seva ment.

L'Armand fou bàsicament un entrenyable amic -de llarga, brillant, dialèctica, civilitzada i generosa conversa- del Casimir Martí, vicari de baixamar. L'Armand va acceptar immediatament el *sermó* únic de l'amor, que dóna una solució -difícil, però

insubstituïble- a les relacions entre la persona i el propi i singular entorn, i entre la persona i cada un dels membres que constitueixen la societat.

L'Armand -en aquest context- va ocupar, dues o tres vegades, la ja esmentada tribuna setmanal del *Catòlic*. El títol d'una de les seves intervencions -sense papers, naturalment, d'immediata consulta- va ser el del contingut següent: *evolució de les idees socials*.

L'Armand va ésser amic inseparable dels redactors del ja també esmentat *Butlletí d'Antics Alumnes i Amics de l'Escola Pia* (onze números: del maig del 56 al Nadal del 58), del qual -amb fina i característica ironia- feia esment amb paraules que treia del pòsit romàntic d'antic lector de la Biblioteca-Museu Balaguer: s'hi referia sempre amb el nom del *progreso editorial*.

L'Armand participà en tots els actes i preparatius de les *setmanes de la joventut*, que aviat varen voler ser contrarestades -sense èxit- per un determinat front de no sé què. Les esmentades setmanes, quatre en total, se celebraren els anys 1954, 1955, 1956 i 1957. Aquest darrer any fou precisament el de la primera exposició de l'Armand a Barcelona: a les Laietanes sota la direcció de Xifré Morros, i amb presentació de Sebastià Gasch.

L'objectiu primordial d'aquesta col·laboració a *Reembres* no és pas parlar dels vicaris, sinó evidentment evocar alguna faceta de la personalitat i vida de l'Armand Cardona Torrandell. No diré, per descomptat, que aquest moviment viscut pel Cardona jove determinés la seva vocació pictòrica, ni tampoc diré que els directors o responsables d'aquest moviment emmotlluressin la mentalitat i els sentiments del Cardona, que aleshores es trobava gairebé en un pur estat d'anonimat. Sí que diré, però, que l'Armand Cardona Torrandell va encaixar perfectament en el món de clarianes i esclatxes que, en aquells moments difícils, intentaren oferir els esforçats mossens.

Malgrat la seva extraordinària capacitat crítica, malgrat la seva ferotge independència, o -millor- potser gràcies a la seva extraordinària capacitat crítica, gràcies a la seva ferotge independència, l'Armand entengué perfectament la notícia pregona del missatge: els comunicadors -els valents i decidits vicaris- no eren ni normatius, ni preceptius, ni canònics; eren, simplement, evangèlics.

La realitat d'aquest capteniment -servida de la manera més objectiva possible- entroncava profundament amb la fibra, cordial i intel·lectual, de l'Armand. Malgrat les dificultats i incomoditats en l'ús de les formes en el tracte i relació interpersonals, l'Armand era un home que enyorava, racionalment i encara més sentimentalment, un paradís universal per a tothom sense distincions de cap mena. S'havia fet les mateixes preguntes d'un Albert Camus i de tota la colla d'existencialistes de la segona postguerra europea. No diré que el Casimir Martí pogués donar-li la resposta pertinent, però sí que l'introduïa a les vores del misteri i li facilitava el coixí d'un diàleg especulativament coherent i, a la vegada, distés i apassionant.

L'Armand era un home que somiava la utopia absoluta vorejant-la contínuament amb el dolor contrastat de la tragèdia dels altres. Diria que, en aquesta època

vilanovina evocada, l'Armand trobà corroborat el seu íntim i natural sentit del valor comunitari de la vida i, al mateix temps, va entendre teòricament les contradiccions d'una difícil pràctica del viure sense l'assumpció d'uns compromisos permanentment renovats.

Em sembla que la pintura de determinats cicles de l'Armand, i, segurament, la seva obra conjunta confirmen aquestes divagacions, fruit del record d'una concreta freqüència i amstat. S'ha dit que la pintura del Cardona és una pintura merament intel·lectual. Més aviat diria que sí. Etimològicament es poden presentar els significats o accepcions següents: a) capir, comprendre i inferir el que hi ha i succeeix a l'entorn, i b) discernir, interpretar, apreciar i ponderar tot allò que, assimilat o no, demana una definició.

L'entorn -dins la seva obra- es concretava en rostres, testes, ulls, gestos, mans, gats, barques, carcasses, forques, arbres, paisatges: arrodonits i tancats. L'element definidor era la ratlla, inacabable i tortuosa, encerclant mirades, llàgrimes, pors, dolor, solitud, angoixa, desesper, interpel·lació davant del *fatum* i el malastre.

A l'Armand Cardona Torrandell, solitari conscient i total -de la qual situació procurava fugir fos com fos-, i recercador permanent de la vasta extensió de la pròpia consciència, li agradava evocar les interioritats dels íntims records, les idees suscidades en el moment creatiu de la lectura, les imatges de la visualització de cinema i teatre, els impactes -lírics o dramàtics- dels seus entusiasmes i dels seus atordiments. La perspectiva de la seva obra reclamava necessàriament, per tant, un camí de pregona i tenaç intel·lectualització.

Les èpoques -nominalment diferenciades- dels seus *retaules*, de *l'home d'Hiroshima*, dels *amants*, de les *numàncies*, dels *naufragis* potser que no són altra cosa -tanmateix, extraordinària- que una inacabable línia de ziga-zagues, dictada precisament pel dolor interioritzat de la injustícia que no minva. Hi preval gairebé sempre l'espai tancat, angoixant, atapeït, clos. Com a símbol es manifesta reiteradament el perímetre ben delimitat de la cavitat ocular. Sempre el mateix ull, sempre la percepció immediata del drama. La seva expressió plàstica és el fruit de la prèvia recepció, reelaborada en una ramalada de coïssor interior, de totes les tragèdies de la història. La brama diu que un crític barceloní -exactament, el Francesc Miralles-, quan tot just iniciava la coneixença i l'amistat de l'Armand, en la visita d'una exposició a la malaguanyada Pic Galeria, li va endevinar -amb gran astorament per part de l'artista- les darreres lectures, amb autors i títols, que havien inspirat cada una de les obres penjades.

Acabant ja, voldria pensar i manifestar que hi ha plena coherència i un enllaç total entre *això darrer* -la manera de produir-se artísticament l'Armand- i *allò primer* -el receptacle que emparà el seu jovenívol combat- del temps fosc esmentat de la dècada dels cinquanta, que a Vilanova va ésser durament assetjat per obra d'una subsidiària actuació eclesial. Voldria afegir també que, creativament, l'Armand Cardona Torrandell ha sabut incorporar contínuament, dins la seva obra, les lliçons apreses amb indiscutible apassionament. Això: l'Armand creador de fils i teranyines

volgudament conscients i solidàries, atent i sensible sempre als planys dels foragitats de la terra, coneixedor i burxador de misteris i enigmes imperiosament delimitats amb infinitat de ratlles i colors, personatge interiorment habitat i externament deshabitat, solitari, abrandat, testimoni, *company* i protagonista total -també maleït?- d'una època potser més trasbalsada que mai. I, per descomptat, personatge arrelat - en la mesura del possible- a la vila, i sensible a la veu dels homes honestos que varen intentar harmonitzar, en testimoniatge de la pròpia i col·lectiva consciència, el batec del cor amb la sembra de les paraules nodridores; les del Casimir Martí, les del Ricard Pedrals, les del Josep Dalmau, amics sempre -intel·ligents i comprensius- de l'irrepetible Armand.

Com a cloenda definitiva voldria demanar permís per a una *digressió*, que no considero massa inoportuna, i que es fa naturalment a favor del nostre personatge. Per descomptat, des de la més absoluta manca de representativitat, demanaria -ara que està de moda el tema *biblioteca popular* cercant l'aixopluc d'algun representatiu prohóm local- no el nom del Cardona per a la renovada i ampliada institució de la Plaça de la Vila, sinó un petit bust de l'Armand -com a símbol de fràgil homenatge a tots els lectors, humils, empedreïts i anònims, del conegut ens municipal-, que hauria d'ubicar-se sens dubte a l'originària Biblioteca-Museu de l'il·lustre compatriota don Víctor Balaguer i Cirera. Segurament -ho dic amb el més gran respecte- que, a l'altra galàxia, a hores d'ara, ambdós singulars personatges -don Víctor i l'Armand- ja s'hauran presentat els respectes i ja hauran celebrat més d'una animada tertúlia sobre l'excitant tema del nostre *palau de la lluna*, segons feliç versió de Pere Tàpies.

Vilanova i la Geltrúva, 8 d'abril de 1995.

L'EMPREMTA D'ARMAND CARDONA TORRANDELL

Francesc X. Puig Rovira

En els medis on es va moure i on participà, en el món de la pintura i dels pintors, en els ambients culturals no tradicionals de Barcelona, entre els amics, i, d'una forma especial dins de la societat local de Vilanova, Armand Cardona Torrandell va ser un personatge singular i atípic. En la geografia humana de la nostra vila de la segona meitat del segle XX, Cardona és una figura que sobresurt. Com a pintor va realitzar una obra extensa i de notable qualitat. La seva personalitat intel·lectual i civil té uns trets característics; moltes vegades ha actuat de crític, de provocador i de revulsiu, i en positiu d'agent de transformació. La seva obra ha tingut des dels inicis una notable projecció. El seu nom sempre ha anat lligat al de Vilanova, on ha estat permanentment vinculat durant quasi seixanta anys. Ell no va tenir mai un esperit localista; no solament no el tenia, sinó que hi sentia repulsió, com rebutjava amb certa violència tota manifestació de mediocritat i d'estretor d'horitzons.

En diverses ocasions he escrit que la presència de Mir va assenyalar una fita en la història de la pintura de Vilanova. L'eclosió de Cardona com a pintor, a finals dels anys 50, assenyala una altra fita, tant per l'aportació de la seva obra, com per la influència en els gustos artístics, tant dels admiradors de l'obra, com d'altres pintors coetanis.

Els meus records més antics de Cardona, purament anecdòtics, daten dels primers anys quaranta. Llavors jo anava a col·legi als Escolapis; a les hores d'entrada al matí, amb un altre nen de la meua edat que fèiem el camí junts, ens creuàvem cada dia amb un noi més gran que nosaltres, modestament vestit, amb una barra de pa sota el braç, que anava llegint un llibre. El meu company em deia: "*Veus aquest noi? És molt savi...*".

Els primers anys cinquanta, el vaig conèixer i fórem amics. Cardona, llavors una mica erràtic a Vilanova, ens sorprenia pels seus extensos coneixements. Podia parlar de literatura, d'autors poc coneguts, de cinema, d'art; sabia gran quantitat de noms i de dades d'escriptors i d'artistes. Llegia i escrivia molt, voraçment; li coneixíem una amagada traça per dibuixar, que ell procurava no mostrar. Desenvolupava tasques professionals esporàdiques i irregulars: treballs administratius, classes i alguna substitució en escoles privades; si aconseguia un contracte no aguantava més d'un curs. Escrivia molt; sempre en llapis en unes llibretes amb tapa de cartró de mida petita, que li cabien a les butxaques, que sempre les portava atapeïdes. De tant en tant ens llegia algun conte o relat; era escrit en un llenguatge fàcil, agradable i expressiu, ben construït i concís. Mai no va publicar res. Tot els joves que teníem alguna vel·leïtat literària, estàvem més freturosos per poder publicar que per escriure bé. Ens sorprenia i admirava la capacitat per guardar per a si mateix el seu treball. Mai més he vist aquestes llibretes, que si es conserven ens descobririen una faceta ignota de Cardona.

Recordo un conte, llegit per ell mateix una nit de primavera a la llum d'una farola de la plaça de la Verdura (sic, ja que aquest era el nom tradicional, no el de les Cols; la Verdura té un abast més ampli). El fil argumental era el següent. El narrador contemplava des del seu balcó d'un pis d'una ciutat gran, els moviments i l'ambient entorn d'un veí, al llarg d'uns anys. Era un músic jove, a l'inici d'una carrera prometedora i ascendent. Les entrades i sortides de nois i noies al pis del músic era freqüent i anava en augment. Un dia el músic canvià de piano; al cap d'un temps el tornà a canviar per un de millor. Passava temporades absent; els diaris parlaven dels seus concerts a ciutats importants. De tornada augmentava altra vegada el moviment al seu pis. Quan ell hi era, el piano sonava a tota hora. El músic vestia amb elegància i anava sempre ben acompanyat; les amistats no el deixaven tornar sol a casa. Aquest era l'ambient que es descrivia. Amb el pas del temps, es començà a notar un canvi. El moviment de nois i noies minvava, i es feia més espaiat. El músic ja no anava sempre acompanyat i moltes vegades tornava sol a casa embriagat per l'èxit. El piano es deixava sentir cada vegada menys. Després estigué un temps sense sonar. Quan se'l veia, el músic havia anat perdent l'aspecte elegant, i anava desarreglat. Un bon dia va arribar un camió de mudances i s'emportà el piano. Sembla com si amb quaranta anys d'antelació, Cardona hagués previst la trajectòria de la seva pròpia vida.

Tornem a reprendre el fil d'aquest article. Era a començament de 1957; aleshores ens vèiem amb freqüència, en els punts de contacte habituals a Vilanova: els bars, la Rambla, la platja. ("El Círculo, la calle Mayor"). Cardona feia de professor de batxillerat als Escolapis. Un dia em va demanar que el substituís durant dues setmanes, perquè ell havia d'estar a Barcelona, on feia una exposició de pintura. D'aquesta manera, quasi accidental, em vaig assabentar de la seva primera exposició. He de destacar dos aspectes. El primer és que ni els més propers sabíem que pintés. I el més notable és que la primera exposició va ser en una prestigiosa sala de Barcelona, les galeries Laietanes, i amb un catàleg amb un text de presentació d'un crític reconegut com Sebastià Gasch. Mentre la trajectòria pública de tots els artistes començava de manera modesta, amb participació en exposicions col·lectives o en concursos, amb una primera exposició personal en una senzilla sala de poble, Cardona entrà per la porta gran al món de l'art, amb una embranzida que no conec que ningú més hagués fet.

Armand Cardona era fill de mestres "nacionals", és a dir de l'escola pública. Els seus pares eren persones extraordinàries. La seva mare, Teresa Torrandell, va ser destinada a Vilanova, on es va traslladar amb la família, l'any 1933, a les escoles graduades de noies que havien estat creades de nou, en el marc del programa educatiu del govern de la República; era una dona enèrgica, d'una gran personalitat, mestre vocacional de l'escola pública, amb el que això significava llavors. La dita "passar més gana que un mestre d'escola" reflectia bé la situació. El seu pare era també mestre i excel·lent persona, amb destinacions diverses a l'escola pública i privada, amb un expedient menys meritós, encara agreujat com a conseqüència de la guerra civil. La mare va passar quasi tota la vida a l'escola graduada de Vilanova; el pare hi va tenir un destí fix els últims anys fins la seva mort cap als primers seixanta. Més tard, la mare va traslladar el domicili a Barcelona on aconseguí l'últim destí

escolar abans de la jubilació, i on a l'Armand se li oferien més possibilitats que a l'ambient clos i provincià de Vilanova. Ell sempre estigué molt unit a la seva mare.

L'ambient familiar on va néixer i viure era de preocupació per la cultura. Però, després de l'escolaritat elemental, la seva formació en tots els nivells va ser autodidacta. Sempre llegia molt. De jovenet passava hores llargues a la biblioteca Balaguer de Vilanova. Teresa Basora, llavors directora de la biblioteca, és testimoni de l'ampli abast de les seves lectures, que modelaven la personalitat. D'aquesta forma, gràcies a l'esforç solitari, Cardona esdevingué una persona d'extensa erudició i formació humanística, de múltiples i variades preferències i influències. Llegia tot el que se li posava al davant. Com diu Joan Callejón, semblava que "coneixia el contingut dels llibres abans d'haver-los llegit". Si tenia diners, se'ls gastava en llibres. La seva biblioteca, formada al llarg dels anys, de forma tenaç i desordenada, és un exponent de la seva personalitat. Citar, com s'ha fet, Marx, Engels, Lukacs, Sartre, o Fromm, és limitar l'abast del seu interès. Li preocupà amb curiositat universal la metafísica, l'estètica, la política, la història, la literatura, l'art en totes les manifestacions, sempre en l'orientació del progrés de la humanitat, però no només en una sola línia ideològica o política.

Cardona ha estat des de la primera joventut un ciutadà "compromès", "engagé", del seu temps. Des del 1957 s'ha expressat per mitjà de la pintura. Des de llavors, tota l'obra artística és un testimoni de la seva inquietud, del seu compromís enfront dels problemes de la humanitat, del seu afecte i solidaritat envers els éssers marginats o les situacions dramàtiques del nostre temps, que són mostra de contradicció i impotència en mig dels avenços de la tecnologia. Com en altres artistes, la pintura i el dibuix han estat la seva forma o instrument d'expressió i de manifestació de la creativitat. Hagués pogut ser un creador literari, però conscientment optà per la pintura.

Cardona no va rebre mai lliçons de cap pintor ni assistí a cap escola de Belles Arts. Sí que admirava de lluny i amb llibertat alguns artistes. Quan el 1957 va presentar la primera exposició, ho feia mostrant-se com un artista consistent i madur. Des de l'inici gaudí de consideració entre els artistes i d'apreci entre els crítics i comentaristes. Però actuà sempre en solitari, amb demostrada independència, es comportà en tot moment amb una llibertat que s'apropava al desordre, i no es lligà contractualment ni per afinitats personals o estètiques amb cap grup. El seu tracte amb galeries, marxants, intermediaris i col·leccionistes sempre fou difícil i irregular, fet que probablement repercutirà en la catalogació i en la valoració definitiva de la seva obra.

Cardona treballà amb tenacitat i avançà en una línia ascendent, amb pocs alts i baixos. Hi ha hagut una evolució progressiva des del 1957 fins el 1985, però mantenint-se en una trajectòria de continuïtat i de compromís permanent. Els catàlegs de les exposicions i els comentaris publicats ho testifiquen. Dins de la continuïtat, en la seva obra es poden distingir diversos cicles; a ell mateix li agradava dir-ho així i posa'ls-hi noms, que resulten significatius: **Retauls de les gents (Barques, màquines i gats)** (1956-57), cicles de les **Testes** (1958 i 1962-63), **Testimonis, empremtes, paisatges imaginaris** (1959-60), **Abismes, contemplacions espacials, L'home**

Una de les exposicions de Cardona que més recordo i més m'impresionà fou la celebrada a l'octubre de 1984, a l'Institut Francès de Barcelona, sota el títol de "De François Villon à Brassens. Quelques calligraphies". Per a mi, aquesta exposició és una autèntica exhibició de la seva personalitat total, una recopilació o síntesi de bona part de la seva obra precedent, i un compendi global del comportament de l'artista i de la seva forma de treballar. Per preparar-la, Cardona va llegir, en la llengua original i amb reiteració, centenars de textos de poesia francesa des del segle XV fins ara. Es passà setmanes de lectura, prenent notes, analitzant els textos i delectant-se en la literatura, sense agafar una tela ni un pinzell, meditant i estructurant mentalment l'obra que en podria sortir. Un cop pensada, es posà a pintar d'una manera apassionada. Cada obra resultà una glossa temàtica del text literari que la inspirava, i que cal·ligràficament era transcrit sobre la tela. Cada quadre d'aquesta exposició de 1984, una de les últimes d'Armand Cardona, mostrava una notable perfecció tècnica i una acurada realització. En moltes de les obres hi figuraven elements de les etapes anteriors: la iconografia (testes, gats, màquines), la composició (mirades, paisatges), la textura i el grafisme.

Cardona conjugà d'una manera molt particular la pintura i la literatura. Entre les seves realitzacions, a més de la pintura i del dibuix, destaquen les versions escenogràfiques per a obres o textos de Salvador Espriu, de Bertold Brecht, de Fernando Arrabal, de Georg Büchner, de Gabriel Ferraté, de Maiakowsky, entre d'altres, i en alguns casos amb més d'una versió. Els autors donen idea de les preferències de Cardona. La seva dedicació al teatre no es limita als decorats i a l'escenografia, sinó que s'estén també a cartells i a interpretacions plàstiques dels personatges.

Hem d'assenyalar la predilecció, no només per uns autors, sinó pel teatre en si, com una de les que íntimament més el complaïa. Un dels pocs estudis sistemàtics que havia seguit van ser a l'Institut del Teatre de Barcelona, durant una temporada curta; però li van deixar una empremta per tota la vida. Allà va conèixer l'extraordinari home de teatre que és Ricard Salvat, que ha estat una de les amistats més permanents de l'Armand Cardona, com ell no n'ha tingut amb ningú més. Des de molt joves han mantingut sempre un vincle entranyable d'amistat i afecte.

L'artista és inseparable de l'home. Cardona apreciava les persones i les coses senzilles. Ho són sempre les figures humanes, i fins i tot els animals, que dibuixà o representà a les seves obres. Recordo uns dibuixos anteriors a la primera exposició, inspirats en aspectes de l'estació, suposadament de Vilanova, on els personatges eren la dona que netejava els vagons, l'home que escombrava l'andana, el que recollia papers de les vies, el que taladrava els bitllets, l'encarregat de la mànega que proveïa d'aigua les locomotores de vapor, el vagabund que passava les hores mortes a l'estació, etc. Mariners, estiradors de barques abans que existís el port, pidolaires, orats, assidus de les tavernes, es contaven entre el repertori de les seves simpaties a la Vilanova de la joventut. Es obligat fer esment d'un home sempre amic de Cardona, a les hores joioses i a les hores baixes; em refereixo al vell Jaume Bertran, el ferrer de mar. El comportament de Cardona amb els amics i "companys" no distingia creences religioses ni polítiques. Ell apreciava en els altres la senzillesa, amb la qual

era sempre respectuós; a la vegada, rebutjava la mediocritat, la falsedat, la petulància, l'oportunisme, el dogmatisme de qualsevol tipus. Va professar un culte ritual a la llibertat i a la independència personal, tot això portat fins a un excés. Rebutjava els cortesans de qualsevol imperi o poder. Ell va arribar a la maduresa humana en ple franquisme i refusava intuïtivament i conscientment l'autoritarisme del sistema, l'afany de control total que el caracteritzava, però alhora desconfiava de les esperances poc fonamentades. Un canvi de règim, per als joves de llavors, o pels que anàvem entrant a la maduresa, representava el futur i l'esperança. El canvi polític esdevingut al nostre país després de 1975, va suposar un canvi en l'estructura, en les formes externes de la convivència pública, l'arribada d'una desitjada llibertat política. Però el nou sistema presentava tot seguit les febleses, mostrava ben aviat les seves mesquineses, d'un altre color, certament. El nou règim també tenia els seus cortesans. Eren molts els que no volien veure les responsabilitats pròpies i imputaven tots els mals als defectes aliens o estructurals. L'escriptor mallorquí Llorenç Villalonga posa en boca d'un personatge de l'any 1931 aquesta actitud: "Pensàvem que el dia que cauria la monarquia tots els espanyols tindríem més talent". A l'any 1975, s'hauria pogut substituir el terme monarquia pel de franquisme, i la frase mantindria la validesa. La societat no es canvia per decret, per un canvi de govern o de constitució. Hi ha trets del temperament col·lectiu que només molt lentament es transformen. Cardona estigué immergit en el món que li tocà de viure, però no dominat per aquest; sense deixar d'estar-hi compromès, el contemplava amb mirada comprensiva, i amb actitud escèptica. Treballà amb honradesa, fidel al seu compromís; mai no va usar el "sistema" en profit propi. Aquest "sistema", ell el contemplava amb lucidesa, amb comprensió, però a distància, des del més a fora que podia, sense encasellar-se, apartat tant com podia de tota disciplina, sobre tot si aquesta era imposada. Situant-se "*en ninguna part*", com ell deia, amb una expressió molt gràfica i gramaticalment poc ortodoxa.

Vull dedicar, al final de l'article, algunes consideracions o evocacions a la relació de Cardona amb Vilanova.

M'he referit a la seva primera exposició l'any 1957. Des del primer moment va tenir una bona acollida i reconeixement en el món de l'art. Però llavors a Vilanova, al petit nucli benestant de la cultura, que era a les tertúlies del Foment, no hi va haver la mateixa opinió, i Cardona va ser proscrit, anatemitzat. Aleshores s'organitzaven a Vilanova algunes activitats culturals de cert nivell. A la Festa Major de l'any 1958, el Foment Vilanoví va presentar als seus salons una exposició retrospectiva d'artistes vilanovins contemporanis. Cardona no hi va ser invitat, tot i que ja era un nom conegut a Barcelona. Amb motiu de l'exposició va donar una conferència el conegut pintor barceloní Ramon Rogent, que va fer una evocació de les principals figures de la pintura local i de la platja de Vilanova com a tema d'inspiració; la meitat de la conferència la va dedicar a parlar de Cardona Torrandell, que precisament no havia estat admès a participar a l'exposició. En acabar la conferència vaig tenir una llarga conversa amb Rogent, que jo intuïa que seria l'inici d'una amistat amb un artista que ja admirava; ens acomiadàrem fins al cap d'unes setmanes, atès que Rogent se n'anava de viatge a França, on havia de visitar Picasso. No el vaig tornar a veure, ja

que en el viatge va morir d'accident. La conferència de Vilanova va ser l'última de la seva vida.

L'any 1959, l'ajuntament de Vilanova va encarregar a Cardona la portada del programa de la Festa Major, per al qual va fer una composició avantgardista i abstracte en vermell i groc; contrastava amb el dibuix folklòric al que els vilanovins estaven habituats. Alguns ciutadans van arrancar indignats les cobertes, considerant que el treball de Cardona era un atemptat al bon gust. Es una anècdota que reflecteix l'ambient vilanoví del moment (l'any següent, l'ajuntament li va tornar a encarregar la portada).

Però el mateix any 1959, l'actitud va anar canviant, i el "stablishment" cultural de Vilanova ja va atorgar a Cardona la categoria d'artista. Per la fira de novembre de 1959, el Foment Vilanoví, que un any abans li havia rebutjat la participació, li va organitzar una exposició antològica. Els dirigents del Foment, amb un apreciable i particular sentit del "vilanovisme", del patriotisme local, van apreciar en Cardona el mèrit de vilanoví destacat, mereixedor per tant de l'acollida al "sancta sanctorum" del vilanovisme. Cardona va presentar una selecció molt acurada, i va fer algunes obres expressament per a l'exposició. Alguna la recordo perfectament i ben segur que seria de les que més aviat triaria en una imaginària selecció de tota l'obra de Cardona. Aquesta exposició marca una fita, ja que va ser una de les primeres manifestacions d'art d'avantguarda a Vilanova (l'única anterior havia estat el "I Salón Revista", exposició col·lectiva presentada pocs anys abans al museu Balaguer). Amb motiu de la inauguració i de la clausura de l'exposició de Cardona, ell mateix va invitar dos crítics de prestigi a parlar de la seva obra: Maties Ballester Cairat i Alexandre Cirici Pellicer.

Enric C. Ricart, avantgardista quaranta anys abans, i sempre artista molt sensible, va ser un dels pocs artistes consagrats que van comprendre i estimular Cardona des dels primers inicis. Amb el seu ponderat senyoriu, li deia: "Tiri endavant, Cardona, és important el que fa..."

Després, al llarg dels anys, Cardona ha anat presentant diverses exposicions a Vilanova, al mateix Foment Vilanoví, en diverses sales de la Biblioteca Museu Balaguer, al Castell de la Geltrú, en galeries privades. Malgrat residir habitualment a Barcelona, sempre ha passat llargues temporades a Vilanova. A través de les exposicions citades, els vilanovins han pogut contemplar l'evolució de la seva obra, una part de la qual s'ha incorporat a col·leccions privades. Ell sempre posava molta cura en la presentació de les exposicions; mai ho feia de forma rutinària. I en concret a Vilanova, cuidava el contingut dels catàlegs i els textos de presentació, a càrrec d'autors elegits per ell. També procurava que un conferenciant parlés de la seva obra durant l'exposició. Amb aquesta finalitat han estat presents a Vilanova, crítics d'art com Francesc Miralles, Cesáreo Rodríguez-Aguilera, Arnau Puig, Ricard Salvat, entre d'altres, a més dels ja citats Ballester i Cirici.

Cardona ha participat en algunes activitats ciutadanes, com en cartells per alguns actes assenyalats. Podem citar també una exposició que va presentar el 1981, amb motiu del centenari del ferrocarril, composta per obres al·lusives a aquest tema, realitzades expressament. Una mostra de popularitat fou que li fos encarregada la

decoració o pintura pels trajos del ball de diables, encàrrec molt adient al tarannà de Cardona, ja que el personatge “diable”, emblemàtic de l’heterodòxia, encaixa amb el seu temperament i amb les seves predileccions. Aquests trajos foren estrenats a la Festa Major de 1979.

Als museus de Vilanova hi ha algunes obres importants de Cardona, encara que no considerem que sigui l’aportació definitiva. Cal confiar en la capacitat de gestió dels polítics i funcionaris responsables, i en la comprensió i generositat dels familiars, per tal que Cardona estigui ben representat en les col·leccions públiques de Vilanova. Una obra destacable en un lloc públic de Vilanova és la pintura de grans dimensions que va fer l’any 1985 per als frontis del teatre del Círcul Catòlic. És l’única obra de mides grans que fins ara hi ha a Vilanova, i és molt representativa de l’artista. Cardona la va fer amb gran afecte envers l’entitat, de la qual en tenia records molt grats, de quan a la seva joventut era un dels pocs llocs on tenien acollida algunes experiències de cultura en llibertat, en les quals ell havia participat.

A finals de 1984, el Foment Vilanoví va organitzar una exposició antològica, en commemoració del 25è aniversari de la primera celebrada el 1959. Els dies que l’exposició era oberta, alguns excessos de la vida lliure i independent que portava Cardona, es van exterioritzar en la seva salut. L’obsessió de no estar sotmès a normes i convencions, de viure lliurement sense disciplina, el va portar a l’extrem contrari: els hàbits adquirits van acabar subjectant-lo a ell. Els amics que l’apreciàvem feia temps que contemplàvem amb preocupació i amb impotència un procés de degradació progressiva. Vèiem proper el dia que, com per al músic del seu relat de joventut, algú aniria a “recollir el piano”. Durant l’exposició de desembre de 1984, va ser víctima d’una afecció gastro-intestinal, que va comportar l’hospitalització i la intervenció quirúrgica, que va superar. Però ell no va seguir les prescripcions mèdiques. L’exposició ja no va tenir la repercussió social que s’esperava, perquè l’artista no hi era present. Després Cardona ja no es va mantenir en la trajectòria ascendent. Va abandonar progressivament l’activitat artística. Ja no va fer cap més exposició amb obra nova. El mural del Círcul Catòlic és una de les últimes realitzacions, feta amb discontinuïtat en estones de lucidesa, que ja no eren totes. Al cap d’uns mesos va tenir una recaiguda, i la manifestació d’un envelliment prematur que ha estat irreversible, i que l’ha obligat a estar internat els últims anys, a acceptar una forçada disciplina. Es va iniciar un procés de “mort anunciada” que ha culminat el dia 14 de gener de 1995. L’evolució física i psíquica de l’Armand Cardona en aquests anys l’he seguida només a distància. Desconec amb detall el procés de la seva agonia com a “pacient”, però l’agonia com artista ha durat deu anys.

Com a home, Cardona ha tingut aspectes de grandesa, i també alguns de misèria. Però aquest home, ha estat un artista singular, que ha deixat una obra extensa i de qualitat, per la qual mereix un reconeixement públic permanent, i ocupa un lloc privilegiat a la història de l’art català contemporani. Asserenats per la seva pèrdua encara propera, caldrà ponderar quin és el seu lloc a la història. La misèria, haurà estat efímera com la vida; però la grandesa queda i espero que sigui adequadament reconeguda.

HAN PASSAT 10 ANYS...

Bonaventura Orriols

Dintre de pocs mesos (era el 29 de novembre del 1985) farà deu anys de la inauguració, al local del Círcol Catòlic, del Mur de Teatre, d'Armand Cardona Torrandell. En aquesta obra, que segurament és l'última realitzada pel gran artista vilanoví, hi va treballar a intervals gairebé un any, sempre ajudat i fent-li companyia, en les llargues hores, l'amic Enric Andreu del grup de teatre de la casa. El Mural té una amplada de 7,32 m i 2,25 m d'alçada, i no hi ha dubte que causa un gran impacte visual a tothom que entra a la Sala Teatre del Círcol Catòlic.

Ricart Salvat, després de prendre part en l'acte inaugural amb una bona dissertació sobre aquella gran obra, ens deia, tot contemplant-la des de la perspectiva del final de la sala, que de moment, pel sol fet de ser amics de l'autor, "ni vosaltres mateixos us podeu fer càrrec de la importància del regal que us ha fet aquest xicot; és senzillament fantàstic".

Hi ha molta gent que, encara avui, es pregunta, al contemplar aquell gran mural il·luminat: com és, o a sant de què, en Cardona va obsequiar, precisament el C. C., amb una obra de tal envergadura?

Crec que la resposta la va donar, en el citat acte d'inauguració, el mateix autor al recordar amb expressió de gran afecte l'acolliment i comprensió que trobaren en aquella casa el joves inconformistes i inquiets de la seva edat en uns anys molt difícils.

No és estrany, doncs, que uns quants amics del C. C. quedessin molt

sorpresos un bon dia que, per casualitat, en Cardona va entrar al local per veure les obres de remodelació del teatre, i tot contemplant la sala renovada, de sobte, va assenyalar amb el dit el gran mur en blanc sobre l'escenari i va dir amb decisió: "Allò ho pintaré jo". I ho va complir.

Amb aquest gest, Armand Cardona Torrandell va demostrar que a més de ser un gran artista posseïa una virtut no gaire corrent; la virtut de l'agraïment. La gent del Círcol Catòlic el recordarem sempre.

Vilanova i la Geltrú, novembre 1985

NOTES DEL MUR DE TEATRE
7'32 metres x 2'25 metres

ELS MATA-SEGELLS ESPECIALS DE VILANOVA I LA GELTRÚ. APROXIMACIÓ A UN CATÀLEG

Josep Ferrer Serra

Des dels seus inicis, tota la correspondència circulada pels diferents serveis de correu ha estat estampada amb diversitat de marques i indicacions referides als punts de procedència, dates, així com altres indicacions i marques relatives al servei, mitjà de transport o tipus de correspondència.

Amb el naixement del segell com a justificant del pagament del servei postal, les marques van començar a utilitzar-se per inutilitzar aquest signe de pagament aplicat a la correspondència, i així van començar a existir els mata-segells pròpiament dits. Al principi eren de formes geomètriques, generalment circulars o ovalats, sense cap tipus d'indicació, però ben aviat van començar a incorporar la data de cancel·lació, que era la d'expedició de la correspondència, el nom del lloc d'expedició i altres indicatius referits al tipus de servei utilitzat, urgent, certificat, ordinari, per avió, etc.

No fou, però, fins molt més tard que els mata-segells començaren a ser utilitzats per donar relleu a commemoracions i fets diversos, sent enriquits amb referències, tant literals com gràfiques, sobre allò que es volia donar relleu.

Aquesta col·laboració té per propòsit donar a conèixer els mata-segells especials utilitzats a Vilanova i la Geltrú encunyats per esdeveniments vilanovins, tot comentant el perquè de la seva utilització.

La iniciativa d'utilitzar aquest tipus de mata-segells a Vilanova va partir, bàsicament, de la Peña Filatèlica per donar relleu a les seves pròpies exposicions. Aquesta societat, fundada el 1951, organitzà les seves dues primeres Exposicions filatèliques el març de 1952 i l'agost de 1960. En els sobres commemoratius encara no hi foren estampats mata-segells especials; simplement mata-segells d'ús corrent a Correus, sense cap mena d'indicació especial, llevat, és clar, del nom de la ciutat i de la data. No fou fins la tercera exposició, l'agost de 1962, que Vilanova i la Geltrú disposà d'un mata-segells commemoratiu pròpiament vilanoví. A partir de llavors, tota una extensa varietat de motius han il·lustrat els mata-segells especials donant relleu a diferents aspectes de la ciutat i commemorant diversos esdeveniments històrics, culturals, festius, etc.

En total, fins l'actualitat, han estat concedits per Correus a Vilanova i Geltrú un total de vint-i-vuit mata-segells especials, vint-i-cinc d'encuny i tres de corró, majoritàriament, per iniciativa de la Peña Filatèlica de Vilanova i la Geltrú, societat que ha tingut l'encert d'escollir bàsicament motius d'allò més representatius de la ciutat.

Tots aquests mata-segells es relacionen tot seguit a manera de catàleg, classificats temàticament a fi d'oferir una panoràmica dels motius representats. A cada mata-segells se li atorga una numeració temàtica i també una numeració general seguint l'ordre cronològic.

- **Imatges de la ciutat (A)**

Núm. 1A/1. *Tercera Exposición Filatélica, 5-7 Agosto de 1962.*

Reprodueix l'entrada del Castell de la Geltrú, edifici del Segle XII, tal com va quedar després de la restauració de l'any 1920.

Núm. 2A/2. *Cuarta Exposición Filatélica, 4-17 Agosto de 1964.*

Reprodueix tres palmeres al·legòriques de la plaça de la Vila. El sobre commemoratiu fou il·lustrat amb un gravat d'Enric C. Ricart representant una imatge de la plaça amb les característiques palmeres.

Núm 3A/3. *Exposición Filatélica, 5-7 Agosto de 1966.*

Reprodueix la mateixa entrada del Castell de la Geltrú del Núm. 1A/1, encara que més petita i desdibuixada.

Núm. 4A/4. *Exposición Filatélica. "Jumelage" Cheminots Philatelistes de St. Etienne - Peña Filatélica de Villanueva y Geltrú, 4-5 Agosto de 1968.*

Reprodueix una imatge de la platja amb el far. L'edifici de "la Farola", com es coneix popularment, es va construir l'any 1903. La seva llum, encesa per primera vegada el primer de maig de 1905, es divisa des d'unes 32 milles en nits de visibilitat normal. Avui encara compleix la seva funció.

Núm. 5A/5. *VII Exposición Filatélica y Numismática. Fiesta Mayor, 5-16 Agosto de 1970.*

Reprodueix una interpretació de l'escut de la ciutat. El sobre commemoratiu fou il·lustrat amb la reproducció del vitrall de l'Ajuntament. Al·legoria de Vilanova d'Enric C. Ricart.

Núm. 6A/8. *X Exposición Filatélica - XXV Aniversario de la Peña Filatélica, 10-14 Noviembre de 1976.*

Reprodueix l'escut de la Societat, obra de l'artista vilanoví Pau Roig i Estradé. Part superior del campanar de l'Església de Sant Antoni amb l'àngel desaparegut durant la Guerra Civil. La primera pedra

del campanar fou col·locada el 8 d'octubre de 1670 i va quedar enllestit el 1705. L'arquitecte fou el carmelita descalç Fra Josep de la Concepció. L'Àngel del Campanar era de coure de 2m i 70 cm d'alçada, essent construït segons model de l'escultor barceloní, Miquel Llavina. Actualment hi ha el projecte de construcció d'un nou àngel, essent-ne l'artista l'escultor vilanoví Fidel Claramunt.

Núm. 7A/9. XI Exposició Filatèlica, 8 de desembre de 1978.

Reprodueix una vista de l'Hospital de Sant Antoni des del Torrent de la Pastera. L'Hospital ocupa l'edifici, convenientment adaptat i ampliat al llarg dels anys, de l'ex-convent dels P.P. Carmelites Descalços des del 30 de març de 1853. L'església del convent, anomenada dels Josepets, continua avui oberta al culte després de moltes vicissituds. Fou beneïda el 14 d'octubre de 1784.

- Commemoracions i fets històrics (B)

Núm. 1B/6. VIII Exposición Filatélica y Numismática en homenaje a Joaquim Mir Trinxet, 4-13 de Agosto 1972.

El mata-segells representa una paleta i uns pinzells de pintor. El sobre commemoratiu fou il·lustrat amb un retrat del pintor. L'exposició es va organitzar com a acte previ a la celebració del centenari del pintor que s'esqueia el 1973.

Núm. 2B/7. IX Exposición de Peña Filatélica, 3-11 Agosto de 1974.

VII Centenario de Vilanova i la Geltrú. En aquest any es commemora el 7è centenari de la concessió pel Rei Jaume I de la carta de població i franquícies a la vila de Vilanova de Cubelles el 1274. Aquesta fou realment l'ocasió perduda de la filatèlia vilanovina ja que no es va fer cap projecte de mata-segells que acompanyés la sol·licitud. El resultat fou que Correus en confeccionà un segons el seu criteri, i així vàrem tenir el mata-segells d'un dels fets històrics més importants de la ciutat amb el dibuix d'una sargantana, ja que reproduïa un segell d'Espanya de la sèrie Fauna Ibèrica il·lustrat amb el "lagarto verde".

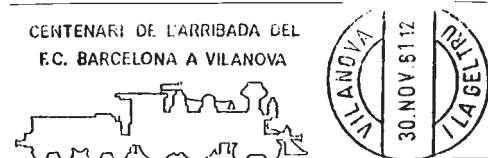
Núm. 3B/11. *Expofilatèlica, 12-14 Des. 1981. Centenari de l'arribada del tren a Vilanova i la Geltrú.*

En el marc de les celebracions d'aquest centenari es va realitzar una exposició filatèlica, utilitzant-se un mata-segells representant el perfil de la locomotora Gumà 1881, amb la llegenda "Centenari del 1er tren", la data i el nom de la ciutat.

Així mateix i al llarg de tot el mes de Novembre de 1981 fou utilitzat per cancel·lar tota la correspondència ordinària de la ciutat, el primer mata-segells commemoratiu de corró de Vilanova. També mostrava el perfil de la locomotora centenària i la llegenda "Centenari de l'arribada del F.C. Barcelona a Vilanova".

Núm. Corró 1.

Núm. 4B/12. *Expo. Filatèlica, 12-14 Nov. 1982. Centenari de l'Exposició Regional de 1882.*

La Vilanova del 1882, ciutat llavors de 13.000 habitants, organitzà l'*Exposición Regional*, que fou inaugurada el 28 de maig ocupant una superfície de 25.000 metres quadrats. Hi havia cinc seccions: Ciències, Arts Lliberals i Mecàniques,

Agricultura i Ramaderia, Teixits i Filats, Minerals i Productes químics i Arts Industrials. El nombre d'expositors fou de 675, representant totes les comarques catalanes, així com Madrid, València, Saragossa, Logroño, Ciudad Real, Eibar, Paris i l'Havana. Els artífex de l'Exposició foren, entre d'altres, Francesc Gumà, Pau Soler, Joan de Torrents, Josep Ferrer i Eduard Llanas. El mata-segells reproduïx el segell de l'exposició.

Núm. 5B/14. *Centenari de la Fundació Biblioteca-Museu Balaguer. Exposició filatèlica desembre de 1984.*

Reproduïx la imatge del fundador, Víctor Balaguer i Cirera (1824-1901), polític, literat, col·leccionista, Ministre d'Ultramar i Diputat elegit per la ciutat de Vilanova i la Geltrú durant vint anys.

Com agraïment a la ciutat, Víctor Balaguer va cedir tota la seva biblioteca i les col·leccions artístiques que va aplegar en un edifici d'arquitectura singular. Així naixia la Fundació Biblioteca-Museu Balaguer com un dels màxims exponents de la cultura.

Núm. 6B/19. *Exposició filatèlica Sant Jordi 1989.* Coincidint amb la commemoració del mil·lenari de Catalunya. Representa la silueta d'un castell medieval i el logotip de la commemoració "Catalunya 1000 anys". El castell fou fruit de la imaginació artística, i fou també emprat com il·lustració de la portada de la revista "Foment".

Folklore i costums populars (C)

Núm. 1C/10. *XII Exposició Filatèlica, 27 abril de 1980. "Musica i Dansa".* Representació de "Les Danses de Vilanova", dansa antiga que es ballava, segons el Costumari Català de Joan Amades, el dimarts de Carnaval, per un ballador i dues balladores. Aquestes danses foren recuperades de l'oblit pel gran ballarí i coreògraf vilanoví Joan Magrinyà i Sanromà, que les interpretà per primera vegada al Foment Vilanoví el 10 de juny de 1934. Actualment s'han introduït novament en el Carnaval vilanoví, i es ballen el diumenge a la tarda, després de les Comparses.

Núm. 2C/18. *Expofil-88 "3 Tombs", 16-18 de gener de 1988.*

Hi figura representat un enganxament de dos cavalls tirant d'un carro carregat de botes de vi.

La festa dels Tres Tombs, de llarga tradició a la ciutat, se celebra el dia 17 de gener, festivitat de Sant Antoni Abat, patró indiscutible de Vilanova, tal com esmenta l'historiador Albert Virella, ja que abans de fundar-se la vila ja existia una capelleta rural prop del camí ral de Cubelles a la Geltrú. La festa dels Tres Tombs té una història oficial que es remunta al 17 de gener de 1883, data en què fou estrenada la seva bandera.

Núm. 3C/20. *Exposició 1990, 21-23 abril de 1990, amb motiu del centenari de Joan Amades Barcelona (1890-1959).*

Reprodueix la fesomia del gran recercador etnogràfic, folklorista i escriptor barceloní voltat per una orla modernista.

Els 42 volums de la Biblioteca Folklòrica, els 5 del Costumari Català, els 3 del Folklore de Catalunya i els 2 d'Històries i Llegendes de Barcelona formen el gruix de la seva tasca d'estudis del folklore del nostre país.

L'exposició s'afegí als actes celebrats arreu del país.

Esports (D)

Núm. 1D/22. 25è Aniversari del Club Esportiu Samà Vilanova.

Amb motiu de complir-se el 25 anys d'Hoquei al Col·legi Samà es va muntar una exposició retrospectiva d'aquest període comprés entre el curs 1965-66 i el curs 1990-91. Els actes es desenvoluparen el diumenge 7 d'abril de 1991. El mata-segells especial reproduceix un dibuix fet per l'artista Abel Masana per recordar l'ocasió.

Núm. 2D/23. Exposició filatèlica XL aniversari de La Peña Filatèlica, 20-23 abril de 1991.

L'Exposició fou dedicada a la temàtica esportiva amb motiu dels Jocs Olímpics "Barcelona-92".

Reproduceix la figura de dos atletes, l'escut de la ciutat i els anells olímpics.

Carnaval (E)

Núm. 1E/13. Exposició Filatèlica Carnaval 84, 2-6 de març.

Reproducció d'un dibuix d'Estanislau Vallverdú que havia il·lustrat un programa del carnaval d'abans de la guerra. Representa una parella de comparsers en actitud de llençar caramels.

Núm. 2E/15. Exposició Filatèlica Carnaval 85, 7-10 de febrer.

Adaptació d'un dibuix d'un arlequí que guanyà el Concurs Escolar de l'any 1984. L'autora fou la nena de 7è d'EGB Esther Campins.

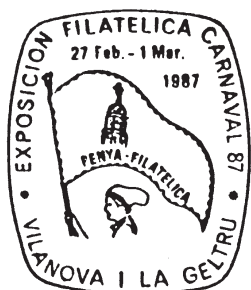

Núm. 3E/16. Exposició Filatèlica Carnaval 86, 7-10 de febrer.

El 1986 fou el primer any de participació de la Peña Filatèlica a les Comparses. El mata-segells reproduceix un dibuix de Maria V. Canyelles representant una parella de comparsers entrant a la plaça de la Vila, saludant i amb la bossa ben plena de caramels.

Núm. 4E/17. *Exposició Filatèlica Carnaval 87, 27 de febrer-1 de març.*
 Representa el banderer de la Comparsa de la Penya Filatèlica.

Núm. 5E/21. *Carnaval 91, 20 de gener de 1991.*

Representa el Vidalot saltant. Com a llegenda, "Vilanova i la Geltrú - Capital del xató".

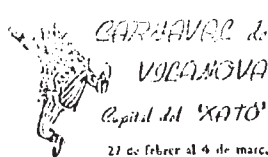
Núm. 6E/24. *Exposició Filatèlica Carnaval 92 2 de febrer de 1992.*

Inclou també la llegenda "Vilanova i la Geltrú - Capital del xató". Hi són representats el setrill i el morter, estris fonamentals en la preparació de la salsa del xató.

• Aquest any fou utilitzat també un mata-segells de corró per a la cancel·lació de tota la correspondència ordinària que sortia de Vilanova al llarg de tot el mes de febrer. En el mata-segells hi és representada la figura del "Vidalot", saltant, i amb la llegenda "Carnaval de Vilanova Capital del xató".

Núm. Corró 2.

• L'any 1993 solament fou utilitzat un altre mata-segells de corró al llarg d'un mes, des del 19 de gener al 24 de febrer, per a la cancel·lació de tota la correspondència ordinària. Reprodueix el logotip del Carnaval 93, llegint-se "Més de 232 anys de Carnaval a Vilanova i la Geltrú".

Núm. Corró 3.

-Vària (F)

Núm.1F/ 25. *Exposició Filatèlica GALACTICA 93.*

Amb motiu de celebrar-se a la ciutat, el maig de 1993, el “Salón Internacional de los Inventos G.A.L.A.C.T.I.C.A.”, s'utilitzà en l'Exposició Filatèlica que organitzà la Peña Filatèlica, un mata-segells especial il·lustrat amb el logotip del “Salón”: la bombeta de la inspiració.

A manera de cloenda voldríem esmentar, tal com s'ha fet al començament amb les dues primeres exposicions filatèliques, dues exposicions més que no van gaudir del privilegi de posseir mata-segells especial i que se celebraren el novembre de 1985 i l'octubre de 1986.

Fins aquí aquest recull d'aquestes petites marques que han portat el nom i una part de la nostra història per tot arreu.

Bibliografia consultada

- Virella i Bloda, Albert: *Vilanova i la Geltrú imatges de la ciutat i de la comarca*. Joan Rius i Vila, Editor. Vilanova i la Geltrú, 1949.
- Butlletí “Peña Filatèlica” Núm. 4, setembre de 1967.
- Butlletí “Peña Filatèlica” Núm. 6, març de 1973.
- Butlletí “Peña Filatèlica”. Informatiu del 3 de Desembre de 1987.
- *Diccionari Biogràfic*. Albertí, editor. Volum I. Barcelona, 1966.
- Amades, Joan: *Costumari Català - El Curs de l'Any*. Volum II. Salvat Editores, S.A. 1986.
- Garcia i Soler, Xavier: *Joan Magrinyà, dansa viva*. Editorial Pòrtic. Barcelona 1983.
- Col·lecció de 19 targetons editats per la Societat Peña Filatèlica amb motiu del centenari de l'Exposició Regional de Vilanova 1882. Vilanova i la Geltrú 1982.
- Programa oficial d'actes de la Festa dels Tres Tombs - Gener 1988.
- Programa oficial d'actes de la Festa dels Tres Tombs - Gener 1983.
- Butlletí *L'Escola Pia de Vilanova Informa*. Núm. 25 maig 1991.
- Arxiu de la Societat Peña Filatèlica.
- Arxiu Particular.

INCENDIS FORESTALS: CIUTADANS IMPRUDENTS O BANDES INCENDIÀRIES

Víctor Mata Ventura

Ja tenim l'estiu a sobra i la sequera no remet, fa mesos que no plou, sembla com si visquéssim una llarga tardor sols trencada per unes pluges monzòniques causants de greus inundacions. Els propers mesos poden ser dramàtics, la manca d'aigua pot causar estralls en conreus i boscos; ja fa temps que les autoritats competents ens preparen per un estiu semblant al de l'any passat.

Les darreres setmanes la Generalitat i d'altres administracions menors dediquen llurs esforços a mostrar-nos els nous avenços tècnics contra el foc; no podem dir que enguany no hi hagi una sensibilitat major en aquest tema, reflex de la preocupació dels ciutadans. És curiós, però, el derrotisme que es respira; les declaracions dels polítics van en la línia de dir que per més mitjans que posin, el clima no els ajuda i el desastre està assegurat. No es pot negar que els factors determinants en la propagació del foc són el vent, altes temperatures, baixa humitat ambiental i sequedat de la coberta vegetal. Malgrat tot, els focs no s'encenen sols i no són sempre les imprudències, descuits i negligències els causants dels focs més importants. Les puntes de cigarreta, crema de rostolls, costellades, línies elèctriques i abocadors d'escombraries tenen la seva importància com a causants d'incendis, però, podem creure que en un dia les imprudències causin 40 focs o que en una setmana de l'abril de 1994 es calessin 250 focs? És clar que no. Els focs més virulents els encenen en dies de fort vent amb altes temperatures i de manera simultània en diferents llocs; el resultat és explosiu i per més mitjans tècnics de que es disposi no es pot acudir a tot arreu. Els exemples de 1994 són prou demostratius: l'abril fou el primer avís, el vent de ponent bufà amb força i causà estralls al Massís del Garraf, el juliol tornà a bufar i cremà el Bages i Bergadà, i a l'agost una altra ponentada rostí el Montseny i Collserola. Miró i Ardèvol, ex-conseller d'Agricultura de la Generalitat i el creador del Foc Verd, publicava un article a La Vanguardia el 26-9-94 on calculava que un 40% dels focs declarats a Catalunya el 1994 foren provocats i concentrats en els dies de més rics d'incendi.

És patent que el problema passa en bona part per actuacions contra les bandes d'incendiàries, que actuen impunement. Hem d'eliminar la possibilitat de que siguin piròmans malalts, ja que està demostrat que són casos molts aïllats. A més, la gran quantitat de focs produïts en un dia i la seva dispersió avala la hipòtesi de pensar que són bandes organitzades.

Es poden citar dos exemples: el foc d'abril de 1994 al Garraf tingué tres punts de foc, un a Olivella, provocat per la crema de rostolls, i dos focus amb sengles cotxes robats i abandonats encesos al llindar del bosc, un a Cala Morisca i l'altre a la pista forestal de Torrelles de Llob, a Begues, el qual pogué ser apagat ràpidament per l'avís oportú d'un voluntari.

Els tres incendis que cremaren el mateix dia d'agost de 1994 a Collserola començaren en un interval de 15 minuts; des del Castell de l'Eramprunyà s'observà perfectament.

Com dèiem abans, és difícil pensar que sigui casual la crema de dos cotxes en dos dies i en una mateixa zona, així com l'encesa simultània de tres focs a Collserola; calen equips sincronitzats per portar a terme aquestes accions.

És vital, doncs, una vigilància dels boscos com fins ara mai s'ha portat a terme; a aquestes bandes terroristes l'únic que les pot acovardir és saber-se controlades i no poder actuar amb total impunitat. L'exèrcit podria jugar un paper molt important en el control dels boscos; a més, la seva raó de ser és la defensa del territori. Perquè no compleix aquesta missió? Tots els altres cossos de seguretat podrien fer altre tant; tanmateix, la Generalitat ha anunciat la creació de 30 patrulles de Mossos ampliables a 50. A simple vista la mesura és totalment insuficient, però marca un punt de referència a seguir. Per altra banda, la justícia hauria de mullar-se; fins ara no s'ha dictat cap sentència condemnatòria per cremar boscos, ni tan sols quan els culpables es reconeixen autors dels fets, com fou el cas dels nois que calaren diversos focs a Sabadell i que foren posats en llibertat al cap de pocs dies sense càrrecs.

Mentre no es tingui clar que, en bona part, la solució als incendis forestals provocats passa per solucions policials i judicials, tindrem assegurada la destrucció i desaparició dels nostres boscos i la desertització que ja afecta a bona part del sud i centre de Catalunya.

Per últim, voldria recordar que la Generalitat anys enrera muntà l'operació Espia Dimonis, dedicada precisament al seguiment d'incendiàries. Perquè no se la torna a activar?

Reembres té per objectiu fonamental obrir la possibilitat de publicació a tothom que tingui quelcom que dir en el camp la cultura o quelcom que aportar a la història local sense demanar una gran difusió.

Reembres, tot i el seu caràcter bàsicament local, resta oberta a col·laboracions d'interès d'àmbit més general.

Reembres no rebutja de ningú cap article de cap color escrit amb honestat per motivacions culturals o inquietuds històriques que signifiqui una aportació positiva.

Reembres no és a la venda, no té afany de lucre i no té canals de distribució. Els seus exemplars són una despesa voluntària i il·lusionada dels seus editors.

Reembres adreça gratuïtament els seus exemplars a on més poden ser llegits, les biblioteques i hemeroteques locals i nacionals, i deixa en mans dels seus propis autors i col·laboradors el destí de la resta dels seus exemplars.

Reembres és una publicació periòdica, però sense periodicitat estricta; apareixerà quan i sempre que pugui oferir material d'interès.

Reembres acollirà amb preferència articles breus, com més breus millor, aquells articles que poden aportar una dada important però que cap autor gosa a escriure per por de no passar de mitja plana.

Reembres no té escrúpol en deixar-se fotocopiar total o parcialment.

Sumari

- Pàg. 3 *Joan González. L'aportació d'un cirurgià de Vilanova i la Geltrú a la Reial Acadèmia de Medicina de Barcelona.*
Per **Pere Vallribera i Puig.**
- Pàg. 7 *En memòria.*
Per **Jaume Bertran i Carbonell.**
- Pàg. 11 *Armand Cardona Torrandell: un combat de tants anys enrera.*
Per **Joan Callejón Cabrera.**
- Pàg. 17 *L'empremta d'Armand Cardona Torrandell.*
Per **Francesc X. Puig Rovira.**
- Pàg. 25 *Han passat 10 anys...*
Per **Bonaventura Orriols.**
- Pàg. 27 *Els mata-segells especials de Vilanova i la Geltrú. Aproximació a un catàleg.*
Per **Josep Ferrer Serra.**
- Pàg. 35 *Incendis forestals: ciutadans imprudents o bandes incendiàries.*
Per **Víctor Mata Ventura.**

Reembres, núm. 7. Any 1995.